



DEN MÄNSKLIGA FAKTORN – NYCKELN TILL FRAMGÅNG

Krönikor 2019-2020
av Martin Hellström,
rektor Högskolan Väst



FÖRORD

I början av 2019 fick jag som rektor för Högskolan Väst frågan om att vara gästkrönikör i tidningen Ttela. Att skriva krönikor var nytt för mig och det var inte helt enkelt att formulera det jag ville säga på bara 2 500 tecken. Men efter en tid vande jag mig och började uppskatta att sätta personliga upplevelser i en bredare samhällskontext.

Åsikterna som speglas i det här häftet är mina. De ger uttryck för min syn på demokrati, människovärde och mänskliga rättigheter. En syn som är rotad i västerländsk humanism och som utgör fundamentet i svensk grundlag såväl som i den värdegrund som vägleder vår verksamhet vid Högskolan Väst.

Men de ger också uttryck för min syn på högre utbildning och vad en högskola både kan och ska vara. För precis som jag skriver i en av mina krönikor så är en högskola mer än vad man kan mäta och se. För mig är det inte helt tydligt var akademins påverkan på samhället börjar och slutar. Det beror förmodligen på att det inte finns en sådan gräns.

Detta är särskilt applicerbart på Högskolan Väst som är en samhällsaktör med drivkraften att bidra konkret till en positiv samhällsutveckling. Jag är övertygad om att medmänsklighet, nyfikenhet och innovation är sättet vi möter de samhällsutmaningar vi står inför. Människans inneboende vilja att förbättra och utveckla sig och sin omgivning är central. ”Den mänskliga faktorn”, som ofta ses som något negativt när den jämförs med tekniken, menar jag är nyckeln till framgång.

I denna process spelar akademien en avgörande roll genom att stärka synen på kunskap, utbildning och oberoende forskning. Om mina krönikor kan vara ett litet bidrag till det så har de tjänat sitt syfte.

Martin Hellström

INNEHÅLL

Kunskap förändrar ingenting.....	4
Jag kan bli vad jag vill.....	6
Rauka vägen till Almedalen.....	8
Den mänskliga faktorn - nyckeln till framgång.....	10
Mycket mer än man mäter och ser.....	12
Vad har en medeltida riddare som inte Bill Clinton har?..	14
Gamla och nya murar.....	16
Tänk om vi alla är katoliker?.....	18
En högskola som är "crazy enough".....	20
Var är skolan?.....	22
Klart jag är stolt!.....	24
Inte med mössan i handen.....	26
Vi är varandras öden.....	28
En bottenhögskola för alla.....	30



KUNSKAP FÖRÄNDRAR INGENTING

För några år sedan deltog jag i en workshop som handlade om vilken betydelse akademisk kunskap har för näringslivet. I workshopen deltog företagare, studenter och forskare. Vi diskuterade vikten av humanistisk bildning och kunskap livligt när en företagare i församlingen framförde: ”Kunskap förändrar ingenting!”. Det blev knäpptyst i rummet. Eftersom workshopen ägde rum på ett stort västsvenskt lärosäte så var detta verkligen att svära i kyrkan.

Efter en stund lade företagaren till: ”... om den inte operationaliseras.” Aha, det var så han menade! Kunskap måste kunna omsättas i praktiken om den ska utveckla och förändra samhället. Lättnaden bredde ut sig i rummet. Och visst hade han rätt! Kunskap i sig förändrar ingenting om den inte kommer till användning. Därför är det viktigt att studenter vid högskolor och universitet under sin studietid lär sig att reflektera över kunskapens betydelse i praktiken, och vice versa.

I sin bok ”Homo Deus. A Brief History of Tomorrow” tar professor Yuval Noah Harari detta ett steg längre. Enligt honom är kunskap som inte förändrar beteenden rentav meningslös. Med tanke på globala utmaningar som klimatförändringarna känns detta mer angeläget än någonsin. Kunskapen vi har måste dels användas för att kunna påverka utvecklingen i samhället, dels leda till att vi förändrar våra beteenden. Det är helt avgörande att forskare, lärare och studenter varje dag ställer sig frågan hur deras kunskap

kan och borde förändra egna beteenden och livsval. Kunskap som inte gör det är meningslös.

Harari säger också att kunskap är färskvara. Jag håller med. Världen snurrar allt fortare och vi lär oss ständigt nya saker, både som individer och som art. Men det är knappast ett argument för att producera kunskap i höga akademiska elfenbenstorn långt bort från verkligheten, eller i böcker som ingen läser. Snarare är det ett argument för att ständigt förnya och utveckla kunskap och att göra det så nära vardagen som möjligt.

Jag anser att detta måste påverka hur våra högskolor och universitet agerar. Kunskap skapas bäst tillsammans med aktörer utanför akademien, med örat mot tidens puls och med fokus på människans, samhällets och industrins behov. På Högskolan Väst har vi därför som strategi att bygga kunskap i ömsesidig samverkan, det vill säga i ständig dialog med våra externa partners.

Vi gör det därför att högskolor och universitet ska vara en del av omvärlden, inte isolerade öar. Vi gör det för att vi tillsammans kan skapa en bättre värld för alla. Och vi gör det därför att vi vet: kunskap förändrar ingenting om den inte operationaliseras.



JAG KAN BLI VAD JAG VILL!

Jag minns fortfarande vad min dotter Inga Karin svarade. Hon var tre år gammal när hon fick frågan om vad hon ville bli när hon blev stor. "Lejon" sade hon, utan att tveka. Wow, vilket svar! Då tror man verkligen att allt är möjligt. Hon har (ännu) inte blivit ett lejon, utan är psykolog som nu läser medicin.

Jag kommer inte ihåg om jag någonsin fick den frågan som barn. Vad hade jag i sådant fall svarat? Jag växte upp på 60-talet i en arbetarstadsdel i industristaden Essen i tyska Ruhrområdet. Ingen i min närmaste omgivning hade gått högre utbildning eller ens tagit studenten. Många arbetade i gruvorna eller i stålindustrin. Min skola hade inte uppmuntrat mig att se möjligheterna eller tro på mina kunskaper och färdigheter. Skulle jag ens klara av att läsa vid ett universitet?

Vändpunkten kom när äldre vänner tog mig med till deras universitet. För mig hade skolan varit en plats där man bara pluggade för att klara av nästa tenta, men det här var helt annorlunda. Här ställde man de viktiga frågorna. Man diskuterade och problematiserade. På Ruhruniversitet i Bochum, med sin råa betongarkitektur, började en ny spännande livsresa. Här fick jag stöd i att utveckla kunskap och började tro på mig själv.

Det hade naturligtvis varit bättre om jag fått med mig detta redan från skoltiden. Skolan spelar en viktig roll i vår utveckling och en bra skola gör

skillnad. Därför blev jag riktigt glad att Linda Forssén på Kronan-skolan i Trollhättan utsetts till Årets skolledare av Lärarförbundet. I en kort film som gjorts om henne och skolan hör man en tjej i klass 4 svara på frågan om vad hon vill bli: ”När jag blir stor kan jag bli vad jag vill!”.

Jag kan bli vad jag vill! Man blir varm om hjärtat när man lyssnar på barnen på Kronan, där hela världen går till skolan och där de flesta elever har utomnordisk bakgrund. Det kräver hög social kompetens att lära sig tillsammans med människor från vitt skilda kulturer. Det ökar respekten för människors olika bakgrund och skilda behov. Det är den svenska skolan när den är som mest krävande, och som bäst. Och så ger Kronan sina elever den bästa förutsättningen för att lyckas – nämligen att tro på att de kan bli vad de vill.

Jag hoppas att min son Lukas Wigalois och alla ni andra som tar studenten de kommande dagarna går vidare i era utbildningar och liv med höga och positiva förväntningar. Se högsolor och universitet som era vänner som kan öppna nya världar för er. Ni är rustade för att kunna bli vad ni vill. Möjligtvis kan det ta lite längre tid att bli ett lejon...



RAUKA VÄGEN TILL ALMEDALEN

Nästan på dagen för 51 år sedan ställde sig den dåvarande utbildningsministern Olof Palme på ett lastbilsflak för att prata politik med gemene man. Detta hände på Gotland och blev startskottet till Politiker- eller senare Almedalsveckan i parken Almedalen i Visby. Även kallad Palmedalen, ibland. Skämtsamt.

Idag är Almedalsveckan ett event första veckan i juli med cirka 4300 seminarier och än fler talare. Det har blivit ett kunskaps- och nätverksevenemang där även politiker deltar. Det dryftas samhällsfrågor, man kan lyssna på goda exempel och bygga vikta relationer och nätverk. Alla evenemang är gratis. Tyvärr ingår numera även de hotfulla inslagen av antidemokratiska och rasistiska grupperingar. Jag minns hur centerledaren Annie Lööf förra året avbröts i sitt tal av Nordiska motståndsrörelsen och även obehagskänslan av att möta klungor av dessa svartklädda nazister i de trånga gränderna i Visby.

Det finns många argument för en högskola att inte delta i Almedalsveckan – det kostar tid, kraft och pengar och kan som sagt vara obehagligt. Många forskare skulle kanske hellre vilja använda tiden för att skriva vetenskapliga artiklar. Det är även en stor miljöbelastning när så många människor tar flyget dit och förbrukar det färskvatten som är en bristvara på Gotland. Och, ja – hörs min röst bland så många tusentals andra, i det seminariet eller den panel där jag deltar med politiker, företagare och representanter från alla möjliga organisationer? Det finns en hel del frågetecken.

Men eftersom det är min fasta övertygelse att högskolor och universitet är demokratins och det goda samtalets försvarare anser jag att Högskolan Väst ska vara på plats i Almedalen. Vi måste värna om kunskap och vetenskap i en tid där fake-news har högkonjunktur. Däremot behöver vi fråga oss hur vi kan göra Almedalen mer tillgänglig på hemmaplan. De flesta seminarier spelas in och kan följas när som helst i sociala medierna. Gott så.

Men för att kunna hålla samtalet levande är det viktigt att mötas. Det är just i mötet med människor som det spännande och givande samtalet uppstår. Och genom ett nytt samarbete med Trollhättans Stadsbibliotek kan du nu även via livesändningar ta del av högskolans aktiviteter i Almedalen. Förhoppningsvis uppstår spontana samtal runt det du hör och ser där. Det må vara en liten insats för att hålla samtalet levande, men det känns gott i demokratihjärtat.

Välkommen till Stadsbiblioteket – Rauka vägen till Almedalen!



DEN MÄNSKLIGA FAKTORN – NYCKELN TILL FRAMGÅNG!

Första gången jag hörde om Trollhättan var i samband med SAAB:s 50-års-jubileum. Då läste jag i en tysk motortidning om bilarna från Trollhättan som beskrevs som djärva i sin design och utrustade med en hel del tekniska finesser och innovationer. Ändå kunde man inte riktigt förstå hur det var möjligt att Erik Carlsson ”på taket” både 1962 och 1963 kunde vinna Monte Carlo-rallyt med en Saab 96 över Citroën, Porsche, Mercedes och många andra väl motoriserade bilar! Reportaget om SAAB:s otroliga framgång i denna biltävling slutade med orden: Det berodde inte på bilen!

Kanske kan man ana den tyske reporterens kränkta stolthet bakom dessa rader. Men bortsett från det, ligger det något intressant i orden ”Det berodde inte på bilen!” – nämligen att tekniken allena inte är avgörande för framgång. Tekniken är oerhört viktig, inte minst i en biltävling, men det är ändå människan som är den avgörande faktorn. Människan och hennes förmåga att hantera tekniken kan göra henne till vinnare. Det är den mänskliga faktorn i samspel med tekniken som är nyckeln till framgång. Även om det vanligtvis hänvisas till den mänskliga faktorn enbart så fort någonting gått snett.

Vi lever i en tid med hög tro på tekniken. Automation, robotisering, digitalisering och artificiell intelligens (AI) blir allt mer självklara inslag i vår tillvaro. Vi tror att det kommer att lösa våra problem, till exempel inom vården. Det kan bli så, men det är inte människorna som ska anpassa sig till tekniken utan tekniken ska användas för att underlätta för människan och

ge förutsättningar för ett bra och hållbart liv. Det är oss själva det ankommer på, det är även våra konstnärliga och humanistiska färdigheter som är av vikt för vår kreativitet och medmänsklighet. Vår unika förmåga att anpassa oss till förändring. Och vår intuition.

De mänskliga förmågorna i samklang med tekniken gör oss till starka spelare, till vinnare som Erik Carlsson ”på taket” eller Greta Molander och Pat Moss. Dessvärre är det ju mindre känt att Monte Carlo-rallyt sammanlagt vunnits fyra gånger med en Saab. Två gånger på damsidan inom Coupe des Dames: 1952 av Greta Molander (Saab 92) och 1965 av Pat Moss (Saab 96). Tekniken är ingen ”manlig” domän och det borde inte vara så att kvinnor idag är underrepresenterade i de tekniska utbildningarna på alla nivåer. Vi behöver all kompetens och så många perspektiv som möjligt för att göra den mänskliga faktorn till ett vinnande koncept!



MYCKET MER ÄN MAN MÄTER OCH SER

De senaste fem åren har jag bott tillsammans med min son Lukas och sett honom växa upp. Nu flyttar han till Umeå för att testa sina vingar som student. Vi hade det lite som Alfons Åberg och hans pappa. Lite busigt och med många underfundiga samtal. Vem känner inte till Alfons? Mindre känd är dock en av de senare böckerna om honom, ”Hur långt når Alfons Åberg?”.

Där funderar Alfons på vad en människa egentligen är, hur långt han själv når och hur han påverkar andra. Om hans katt sätter sig på den stol Alfons precis suttit på och varmt upp, är det då inte Alfons värme katten känner? Eller om någon känner doften av det äpple Alfons äter och sen bestämmer sig för att göra en äppelpaj till sina barnbarn, blir han inte då en del av dessa personers liv? Går det ens att veta var en människa börjar och slutar?

Man kan tänka på samma sätt kring skolor eller högskolor. Där utbildas tusentals elever och studenter varje år. Forskare på högskolor och universitet bedriver forskning och skriver tusentals artiklar och böcker. De läses av tusentals andra forskare och studenter, som i sin tur använder sig av den kunskapen. Det alla lärare och forskare gör påverkar flera generationer. Miljontals människor! Är vi medvetna om det?

Akademien har ett enormt ansvar och en stor chans att påverka världen. Vi kan och måste därför bemöta populismen och förklara att komplexa problem kräver genomtänkta och innovativa lösningar. Akademien behöver bidra med fakta och tillsammans med andra hitta svar på de samhällsutmaningar vi ser idag.

I tider av klimatförnekelse och ökande faktaresistens kan och måste vi arbeta för att göra akademisk kunskap tillgänglig för fler. Kunskap äger alla, och akademien måste försvara det fria utbytet och skapandet av kunskap.

Vi kan och måste stå upp för demokratiska värden i en tid när rasistiska och antidemokratiska krafter växer sig allt starkare. Vi måste öppna upp oss och se till att akademien blir en inkluderande plats där många känner sig hemma.

Även på vår högskola i Trollhättan finns flera tusen lärare, studenter och samverkanspartners som tillsammans kan forma vår värld till en bättre plats. Men för att göra det måste vi göra som Alfons och fundera över hur långt vi kan och måste sträcka oss för att nå fler. Då blir det som det heter i slutet av Alfons-boken:

”Tänk, när TUSEN stora killar
Lär småglin lira boll ...
Och värmer kattors stolar
på alla tusen håll ...?!
Det blir mycket mer –
Än man mäter och ser ...”



VAD HAR EN MEDELTIDA RIDDARE SOM INTE BILL CLINTON HAR?

Som litteraturvetare med inriktning på tysk medeltid har man det svårt ibland. Folk verkar hellre lyssna på moderna ämnen som kanske anses vara mer relevanta. Vem vet? Det var i alla fall folktomt på mina föreläsningar under Humanistdagarna i Göteborg. Tills jag insåg att man kunde få ett pris för bästa rubrik. Då annonserade jag en föreläsning om en text från 1200-talet enligt följande: ”Den tvådelade kvinnan, eller: Vad har en medeltida riddare som inte Bill Clinton har?”

Det blev succé! Stolarna räckte inte till i salen, det var knökfullt. Året var 2000, västvärlden befann sig i sviterna av Lewinsky-skandalen. Fast – borde den inte heta Clinton-skandalen? Nåväl, jag höll min föreläsning om en orientalisk drottning som hamnar i ett läge där hon måste erbjuda en riddare en kärlekstjänst. Hon får kompromissa aningen och han får då välja mellan en av hennes kroppsdelar: den ovanför bältet eller den nedanför.

Utifrån denna text låter sig centrala delar av den medeltida kulturen förklaras. Även kulturchocken när den västerländska världen mötte den orientaliska. Inte minst handlar den om etik. Jämförelsen med den amerikanske presidenten var minst sagt vågad men inte omöjlig att göra. Men jag hade valt titeln för att locka publik som visade sig vara mycket nöjd då den fick ta till sig kunskap av existentiell betydelse. Ingen frågade om Bill Clinton.

Jag anser att mitt bus är preskriberat. Aktuellt däremot är vikten av att locka till vetenskap och sprida kunskap i olika former och genom olika kanaler. När föreningen Vetenskap & Allmänhet anordnade ”forskarkiosker” under årets Almedalsvecka var det ett steg i rätt riktning. Här fick besökare möta forskare, bland annat från Högskolan Väst, och komma med förslag på bra forskningsämnen.

Högskolan Väst har som ett av sina huvudmål att nå ut med kunskap till fler och startade därför det digitala magasinet Västpunkt för drygt ett år sedan. Där förklaras aktuell forskning på ett lättillgängligt och populärvetenskapligt sätt. Nu har Västpunkt gått till final i Publishingpriset 2019. Det gör mig glad och stolt att andra uppmärksammar vårt arbete med att hitta innovativa sätt att nå ut med vår forskning och kunskap.

Däremot vann mitt bidrag inte priset för bästa rubrik år 2000 i Göteborg. Det gick inte ens till final. Men vad gör det när jag ändå fick chansen att nå fler med min kunskap?



GAMLA OCH NYA MURAR

Jag var inte med när muren föll för 30 år sedan, natten mellan den 9 och 10 november 1989. När tusentals östtyskar lämnade sina hem och väntade på att bli insläppta i Västberlin. När gränspolisen inte visste om och hur de skulle bevaka sin gräns. När folk i Västberlin gick till gränsövergångarna för att kolla läget. Och när allting plötsligt bara släppte, och muren föll.

Jag har svårt för att gråta. Men denna natt grät och skrattade jag med alla andra, kramade om främmande människor på gatorna. Vi firade och kunde inte tro vad som hände. Allting var plötsligt möjligt i denna natt. En återforening? Varför inte! Ett enat Europa? Äntligen!

Jag är född och uppvuxen i ett delat Tyskland. För att ta sig från Väst till Västberlin fick man åka ”Transitautobahn”, genom Öst. Vi var rädda för gränskontrollerna. Östtyskar som försökte fly till Väst åkte i fängelse och torterades. 101 människor blev skjutna under sina flyktförsök. Ingen vågade tro på en förändring.

När jag så sent som i september 1989 sade att muren skulle vara ett minne blott om fem år, var det ingen som trodde på det. Vi satt i vår lilla lägenhet och tog emot helt främmande personer som hade tagit sig från DDR via Ungern och Österrike till oss i Västtyskland. De hade lämnat sina familjer och vänner. För alltid, trodde de. Det var det som gällde då. Jag ville vara positiv – men trodde jag egentligen själv på vad jag sade?

Ändå föll muren inte ens två månader senare. Ingen hade det på kartan. Helmut Kohl befann sig på statsbesök i Polen och fick skynda sig hem. Och ja, vilken konstig bild – muren ”föll” ju inte av sig själv. Modiga människor hade riskerat mycket och fredligt demonstrerat på de så kallade ”Montagsdemonstrationen”. Med sin frihet och sitt liv som insats. Vad hade hänt om Gorbatjov hade stöttat den östtyska regimen i ett försök att försvara gränsen denna natt?

Endast elva månader senare var Tyskland återförenat. De allierade hade gett grönt ljus. Man får komma ihåg att återföreningen inte var enbart en tysk-tysk angelägenhet. Freden hade äntligen segrat. Men vart tog glädjen och entusiasmen vägen?

Idag vill jag gråta över att en del återigen vill bygga murar och lämna Europavisionen. Jag vill gråta över att allt fler röstar brunt. Hat mot invandrare och attentat mot judar för tankarna tillbaka till Kristallnatten den 9 till 10 november 1938. Samma natt fast 51 år tidigare. Vi går en lång natt i Europa till mötes. Om vi inte vaknar upp. Snarast.



TÄNK OM VI ALLA ÄR KATOLIKER!?

Jag läser regelbundet det tyska veckomagasinet ”Der Spiegel”. År efter år ligger den på mitt köksbord och under en hel vecka läser jag den från pärm till pärm. Redan på söndagen längtar jag efter den nya utgåvan som brukar komma på tisdagen. Varje land borde ha ett nyhetsmagasin av den sorten. Undersökande journalistik, kulturdebatt, bildande, provocerande, tankeväckande, underhållande.

I en krönika i ett av årets oktobernummer berättar en reporter om att han hade varit i Rom och pratat med en högt rankad representant från Vatikanen. Där, menar han, möts både de klokaste och de fulaste själarna bland katolikerna – ibland i en och samma kropp. Han hade frågat prästen om vilka chanser den nuvarande påven Franziskus reformer hade att bli verklighet.

Som svar hade han fått veta att enbart 10 procent av medarbetarna i Vatikanen var för förändring och positiva till påvens reformidéer. 10 procent däremot var emot, oftast bara av princip. Men, de övriga 80 procenten då? Jo, de övriga 80 procenten var varken för eller emot; de var bara lata och ville ostört göra det de var vana vid att göra. Och så väntade de på vilken sida som skulle vinna.

Reportern nämner två reformidéer som enligt några biskopar skulle kunna göra den katolska kyrkan mer attraktiv: att tillåta kvinnliga präster och

att slopa kravet på celibat. Detta, insåg han, skulle emellertid aldrig bli verklighet. Inte om det fungerade på det sättet! Och tänk om denna prästs beskrivning inte enkom gällde den katolska kyrkan, utan alla organisationer. Föreningar. Företag. Institutioner. Herregud!

Här fick jag mig en tankeställare. Nämligen att man som ledare kan missbedöma motståndet i förändringsprocesserna. Det kan upplevas större än det i verkligheten är. Även om bara 10 procent engagerar sig i organisationens utvecklingsarbete betyder det inte att 90 procent är emot. Förlamningen beror kanske mest på de 80 procent som saknar vilja och drivkraft för förändring, och inte på de 10 procent som är emot.

Tänk om ”Spiegel”-reportern har rätt och hela världen fungerar som Vatikanen? Att vi liksom alla är som katolikerna runt påven? Vad skulle vi kunna göra för att ändra på det? Kanske avvakta och se till att börja med. Vänta ut tiden. Det är väl säkrast. Eller hur?



EN HÖGSKOLA SOM ÄR "CRAZY ENOUGH"

Nyligen var jag inbjuden till en Rotary-klubb i Vänersborg för att berätta om hur det går för Högskolan Väst. Innan jag, efter en stadig frukost, fick ordet frågade klubbens ordförande om jag visste hur inskriptionen över Uppsala universitets aula lyder? "Tänka fritt är stort men tänka rätt är större", svarade jag. Och lade till att jag tyckte att det borde vara tvärtom: Tänka rätt är stort men tänka fritt är större.

Men, allt har sin tid. Devisen mejslades in över aulan i Uppsala i slutet av 1800-talet och är ett citat ur Thomas Thorilds skrift "Rätt, eller alla samhällens eviga lag" från 1794. Thorild (1759-1808) brottas där med begrepp som "sann" och "falsk" och menar att den sanna frihetens största fiende är den falska friheten som förvillar människorna till en "galen förtjusning" samt slutligen störtar dem i "galen förtviflan": "Deraf ses, att det aldrig största för allmän sällhet är: frågan om det retta."

Men vad är det rätta? Hur tänkte Thorild? Han växte upp i Västra Götaland och hade senare en anställning som informator vid Rånnum Herrgård i Vänersborg. Han blev en stridbar debattör som hamnade i fängelse och landsförvisades från Sverige för att han pläderade för tryckfrihet. Han kritiserade kung Gustav III för införandet av Svenska akademien som han ansåg vara blott en "smakdomstol". Han kämpade för idén om kvinnors och mäns lika värde och argumenterade för den orimmade versens berättigande. Han utvisades från Danmark, flyttade till Tyskland, blev professor i

Greifswald och var en av sin tids stora tänkare. Ja, just det: hans grav renoverades 1889 – på Svenska akademins bekostnad!

Min bild av Thorild är att han försökte tänka minst lika fritt som rätt. Han betalade med sin frihet för att tänka fritt! Och med landsförvisning från två skandinaviska länder. Jag hoppas att han hade varit glad och stolt över att en av Västra Götalands högskolor idag har följande fyra ledord: inkluderande, offensiv, generös och ”crazy enough”.

”Crazy enough” är inte att förväxla med enbart ”crazy” och ska varken leda till ”galen förtjusning” eller ”galen förtviflan”. ”Crazy enough” betyder att tänka utanför boxen och utanför det som en statsmakt kan tillåta oss att tänka. I den berömde fysikern Niels Bohrs värld betyder det att stödja forskning med högt risktagande. Ytterst betyder det att försvara demokratin, akademins och tankens frihet samt att stå upp för fred och mångfald. Det är det enda rätta!



VAR ÄR SKOLAN?

För tre år sedan besökte jag för första gången Restad Gård, Nordens största flyktingförläggning. Då fick jag höra berättelsen om en liten tjej från Syrien som efter en lång flykt med sina föräldrar slutligen anländer, mitt i natten på Restad Gård i Vänersborg. Det första hon frågar när hon hoppat av bussen är: "Var är skolan?". Under hela flykten hade föräldrarna hållit uppe hennes mod och tröstat henne genom att lova att det skulle finnas en skola på den plats där deras resa skulle ta slut.

Vilken tillit! Bara det finns en skola så löser sig det andra! Det finns flera sådana berättelser som kretsar kring skolan på Restad Gård. Till exempel den att några elever manipulerade låsen lite så att de på eftermiddagen kunde komma in i skolan igen. Själva. Det var där de kände sig trygga. Det var det utlovade rummet. Och det var där grunden skulle läggas för det nya livet i Sverige.

Jag kan fortfarande bli rörd över dessa berättelser och jag hoppas att det har gått bra för den lilla tjejen och även alla andra. Vilken tillit till Sverige och den svenska skolan! Tänk om de hade vetat att man i Sverige gärna talar illa om den svenska skolan, om hur dålig den är och vilka brister den har. Eller känt till den segregation som finns i den svenska skolan och det svenska samhället.

Från min studietid på 80-talet kommer jag ihåg ett projekt där en forskargrupp föreslog den tyska delstaten Nordrhein-Westfalen att låta eleverna tidigt börja med ett främmande språk. Och då med ett av de mest frekventa

invandrarspråk som fanns på respektive skola: polska, turkiska, kinesiska till exempel. Politikerna ville följa det vetenskapliga rådet som gick ut på lustfylld språkinläring och integration. Men föräldrarnas protester segrade och så blev det engelska istället från tidig ålder.

Var är den skola som får följa pedagogernas expertis eller modiga förslag utan att självutnämnda ”experter” stoppar det? Var är den skola som får vara en spegel av ett mångfaldigt samhälle utan att skolvalets utformning gör den till en grogrund för ett segregerat samhälle? Var är den skola och den lärarutbildning som inte detaljstyrs av politiken utan som får vila på vetenskaplig grund?

Förra fredagen var det examenshögtid på Högskolan Väst. Jag såg alla de glada och taggade studenter som tog examen. Bland dem lärarstudenterna. Jag är övertygad om att de blir bra lärare. Vi borde lita på lärarnas expertis och engagemang och ge dem det utrymme som krävs för att skapa en skola i tiden.



KLART JAG ÄR STOLT!

I år fyller Högskolan Väst 30 år. Vilken spännande resa det har varit! För Högskolan, för regionen samt för utbildning och forskning i Sverige. Och för alla som arbetar och utbildar sig här.

Under åren har vi utbildat tiotusentals studenter och doktorander. Idag är vi 675 anställda från att i början ha varit omkring 40. Vi har gästforskare från över 20 olika länder och studenter från hela världen söker sig till våra utbildningar. Våra studenter går verkligen till jobbet, de toppar listan i landet över att få relevanta anställningar inom ett år efter examen.

Från att högskolan varit fördelad på tre kommuner finns det sedan 2008 ett samlat campus i Trollhättan. Det gynnar både kvalitén och effektiviteten; det är viktigt att forskarna kan mötas över ämnesgränserna på ett campus.

Men flera andra händelser på senare år har präglat högskolan. SAAB-konkurrensen, etablerandet av Nordens största flyktingförläggning ”Restad Gård” i Vänersborg och skolattacken på Kronan. Högskolan har genom detta utvecklats till en samhällsaktör som krokat arm med kommunerna, regionen och Arbetsförmedlingen. Det gör oss unika.

Unik är även högskolans profil och forskarutbildning i arbetsintegrerat lärande. Vår forskning och forskarutbildning inom produktionsteknik är i världsklass med ett internationellt forskarteam från 20 länder. Alla högskolans forskarutbildningar är utvärderade med väldigt goda resultat.

På grund av skolattacken firade vi inte vårt 25-årsjubileum. Därför firar vi

30 år nu med många evenemang under året. Och vi gör det med en extra present. Vi kommer i år att starta upp projektet ”Näktergalen” på Kronan, ett mentorsprojekt som går ut på att våra studenter blir mentorer för elever på Kronan. Projektet kommer senare att vidgas till fler skolor i regionen.

Vår högskola utbildar flest studenter i landet med studieovan bakgrund. Jag har själv en sådan bakgrund och vet att man kan lyckas med sina studier om man bara vill och får bra lärare på högskolan.

Vårt 30-årsfirande är en chans att titta tillbaka. På alla människor vi nått och vars liv vi förändrat. På vårt engagemang i samhället och hur vi blivit en del av det. På hur vår utbildning och forskning håller toppklass. Det är omöjligt att inte vara glad och stolt över den högskola vi blivit.

Så grattis, Högskolan Väst! Vi firar i år men blickar samtidigt otåligt mot framtiden. Vem vet hur långt vi nått om ytterligare 30 år?



INTE MED MÖSSAN I HANDEN!

För fem år sedan mötte jag Rebecka, en doktorand från Sheffield som forskade om integration av migranter i deras nya samhälle. Jag frågade varför hon valt det ämnet och fick då veta att hon hade arbetat som socialarbetare i många år och varit ansvarig för att nyanlända fick husrum, mat, filtar och förnödenheter. Allt förändrades när hon fick ta hand om fem killar i högre tonåren som kommit från ett krigsdrabbat land.

De hade snabbt gjort klart för henne att de inte var intresserade av filtar och husrum. De hade ju lämnat alla ägodelar när de flytt och allt kapital de hade fanns i deras huvuden. Det kapitalet ville de använda och utveckla och deras fråga var - hur kunde de på snabbast möjliga sätt komma in på universitetet?

Rebecka var inte van vid en sådan attityd och blev lite ställd, inte minst för att de dessutom saknade dokumentation av sina utbildningar. Men hon ordnade så att de fick träffa tre av landets universitetsrektorerna. Alla tre rektorerna hade efter samtalen med killarna samma reflektion – tänk om alla deras studenter hade den höga graden av motivation och samma målinriktade vilja!

De fem tog den snabba vägen in i högskoleutbildning. Rebecka i sin tur bestämde sig för att lämna sin arbetsplats för att istället forska om inkluderingsfrågor. Deras möte hade förändrat livet för dem alla till gagn för dem själva men även för akademien. För oavsett om du kommer från yrkeslivet

eller en krigszon så påverkas du av dina erfarenheter som skapar motivation för egna studier.

Men det påverkar i grunden även vetenskapens innebörd! För som filosofen Hannah Arendt (1906-1975) har sagt så finns det även inunder våra mest abstrakta teorier ”händelser och berättelser som i varje fall inför oss själva rymmer hela innebörden av vad vi vill ha sagt.”

Det är precis därför vi behöver mångfald i våra högskolor. Det är genom den mångfalden av perspektiv, kunskap och erfarenheter akademien kan ta sig an dagens globala komplexa utmaningar. Om akademien ska vara en spegel av vårt samhälle måste den erkänna en mångfald av olika livs- och arbetslivserfarenheter som sedan kan finna uttryck i akademins vetenskapliga alster.

Om jag lägger min livserfarenhet inunder Rebeckas berättelse och Hannahs teoretiska formuleringar då vet jag att vi inte har råd med homogena studentgrupper på våra lärosäten. Vi behöver mångfald – inte som en förment generös gest gentemot de som får stå framför akademins dörrar med mössan i handen. Utan på riktigt.



VI ÄR VARANDRAS ÖDEN

Coronaviruset fortsätter att sprida sig och i dess spår ser vi sjukdom, lidande och död. På den webbsida som amerikanska Johns Hopkins University tagit fram kan man följa antalet insjuknade, tillfrisknade och döda i realtid – en surrealistisk upplevelse!

Viruset har också fått svåra konsekvenser för världsekonomin. Vi ser företagskonkurser och hela branscher som mer eller mindre faller sönder. Mars månad satte rekord i antal varsel i Sverige, vissa spår en ekonomisk utveckling i paritet med den stora depressionen på 1920-talet.

I det läge vi befinner oss i nu måste alla bidra med det vi kan. Det är nu vi testas. Det är nu vi måste hålla ihop och orka lite extra. Det gäller inte minst den personal som arbetar inom sjukvården. Dessa fantastiska människor som jobbar långa skift med att vårda svårt sjuka människor.

Även akademien berörs naturligtvis av coronaviruset. När regeringen bestämde att svenska högskolor och universitet skulle sköta utbildning och examination på distans var det säkert några som inte trodde att det skulle gå. Men vi klarade det och studenterna kan fortsätta med sina utbildningar och examinationer.

Akademien kommer tveklöst att spela en nyckelroll i att bygga Sverige ännu starkare efter krisen. Regeringen kommer att öka antalet studieplatser i landet betydligt. Jag tänker tillbaka på Saab:s konkurs 2011. Få trodde att Trollhättan skulle kunna resa sig. Det var kört. Arbetslösheten skulle skjuta i höjden, och stanna på höga nivåer.

Men det blev inte så. Med gemensamma mål och bra samarbete mellan många olika aktörer kunde någonting negativt vändas till något positivt. Högskolan Väst var med och bidrog då. Vi skapade snabbt nya utbildningar och hjälpte människor och regionen på fötter igen, trots att många sa att det var omöjligt. I spåren av coronaviruset står vi redo att göra samma sak ännu gång.

Idag snabbutbildar vi sköterskor från NU-sjukvården och Skaraborg inför insatser inom intensivvården. Högskolan ställer teknisk utrustning till NÄLs förfogande, vi har börjat tillverka ansiktsskydd och studentkåren skänker bort behövt material till sjukvården.

Högskolan Väst är en samhällsaktör att räkna med i kristider. Det är som någon sade på ett av Trollhättans näringslivsrådsmöten för några veckor sedan: Vi är varandras öden. Vi måste kunna förlita oss på varandra. Vi måste visa respekt och uppskattning för det vi gör. För det är bara tillsammans vi kan klara så stora samhällsutmaningar som den vi genomlever just nu.



EN BOTTENHÖGSKOLA FÖR ALLA!

Fridtjuv Berg (1851-1916) från Ödeshög var en av de stora profilerna i den svenska skolans historia. Han var folkskollärare, riksdagspolitiker, minister och samhällsdebattör. Han drev igenom stavningsreformen, lade grunden till en sammanhållen grundskola för alla samhällsklasser och stod bakom många viktiga reformer inom skolan. Han satt även i den kommitté som beställde den då kontroversiella skolboken ”Nils Holgersons underbara resa genom Sverige” av Selma Lagerlöf.

Den vision som han driver genom hela sitt liv är den om en ”bottenskola” för alla. Redan som 16-åring använder han begreppet i sin första publicerade artikel (1867) och det förekommer även i hans sista riksdagsmotion 1915. Den står i centrum för hans mest kända verk: ”Folkskolan såsom bottenskolan” (1882). Det han menar är en sammanhållen grundskola som utgör en gemensam botten för alla människors lärande.

Idén i sig är revolutionär i en tid där 50% av barnen mellan 7 och 14 år i Stockholm inte ens var skrivna i en folkskola (år 1855). Att då dessutom kräva att alla samhällsklasser skulle gå i samma grundskola var en veritabel provokation. Hans självutformade namn ”Fridtjuv” hade blivit ett signum och etablissemangets kritik mot honom var påtaglig under hela hans liv.

För de flesta som läser de här raderna har ”bottenskolan” däremot varit en självklarhet: vi har gått den utan att ens tänka på Fridtjuvs långa strid för

den. Därför borde vi hedra honom genom att spinna vidare på hans idé, tidsanpassa den och kräva en bottenhögskola för alla! En bottenhögskola som tar höjd i en vision om akademisk mångfald och insikten om att vi alla måste utvecklas och utbildas under hela vårt liv. Det handlar om livslångt lärande i en tid av snabb förändring, inte minst i arbetslivet.

Detta betyder inte att alla måste börja sin eftergymnasiala utbildning på en högskola. Utan alla människor borde vara en del av den högre utbildningen någon gång under sin livstid och likaså borde forskare någon gång vara en del av arbetslivet utanför högskolan. Detta för att utveckla allas livslånga lärande, yrken samt även själva akademien genom att berika den med praktisk kunskap. För att nå dit måste övergångarna från yrkesutbildningar i kombination med yrkeslivserfarenhet till högre utbildning stimuleras och förenklas avsevärt.

Den tid där professorstitlar går i arv och universitetet är sig själv nog är förbi. Vi behöver en högskola som bottnar i livslångt lärande – en bottenhögskola för alla!



